

از کجاست
چہ می دانید؟

محمد کاظم احمدزادہ

www.ketab.ir

سرشناسه : احمدزاده، محمدکاظم، ۱۳۳۲ -

عنوان و نام پدیدآور : از بسپاله چه می‌داند؟/ نویسنده: محمدکاظم احمدزاده.

مشخصات نشر : یزد: وصال، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری : ۱۸۴ ص.

ISBN: 978-964-8010-44-7

شابک : ۶۵۰۰۰ ریال.

وضعیت فهرست‌نویسی : فیا

موضوع : خدا -- نامها

موضوع : خدا -- صفات

رده‌بندی کنگره : BP/۲۱۹/الف ۳ الف ۴ ۱۳۸۸

رده‌بندی دیویی : ۲۹۷/۴۲

شماره کتابخانه ملی : ۶۱۷۰۲۹۱

از بسپاله چه می‌داند؟

نویسنده محمدکاظم احمدزاده
ناشر وصال
ناشر چاپ بو الهل مرشدی
صفحه‌آرا انبساط شادی
طرح جلد محمد احمدزاده
چاپ زن
با تشکر از عطیه پورشفیعی و آرزو احمدزاده
تیراژ ۳۰۰۰ جلد
قیمت ۶۵۰۰ تومان
شابک ۹۷۸-۹۶۴-۸۰۱۰-۴۴-۷

فہرست مطالب

۹	مقدمہ (سید محمد کاظم مدرسی).....
۱۹	مقدمہ مولف.....
۲۳	سورہ ۱: فاتحہ، مکی، ۷ آیہ، جزء اول.....
۲۶	سورہ ۲: بقرہ، مدنی، ۱۲۰ آیہ، جزء ۶.....
۲۷	سورہ ۳: آل عمران، مکی، ۶۵ آیہ، جزء ۷.....
۲۸	سورہ ۴: اعراف، مکی، ۱۱۰ آیہ، جزء ۸.....
۲۹	سورہ ۵: انفال، مدنی، ۷۵ آیہ، جزء ۹.....
۳۰	سورہ ۶: یوسف، مکی، ۱۱۱ آیہ، جزء ۱۲.....
۳۱	سورہ ۷: زمر، مدنی، ۴۳ آیہ، جزء ۳.....
۳۲	سورہ ۸: ابراہیم، مکی، ۵۲ آیہ، جزء ۱۱.....
۳۳	سورہ ۹: حجر، مکی، ۹۹ آیہ، جزء ۱۱.....
۳۴	سورہ ۱۰: نحل، مکی، ۱۲۸ آیہ، جزء ۱۴.....
۳۵	سورہ ۱۱: اسراء، مکی، ۱۱۱ آیہ، جزء ۱۵.....
۳۶	سورہ ۱۲: کہف، مکی، ۱۱۵ آیہ.....
۳۷	سورہ ۱۳: مریم، مکی، ۹۸ آیہ.....
۳۸	سورہ ۱۴: طہ، مکی، ۱۳۵ آیہ.....
۳۹	سورہ ۱۵: انبیاء، مکی، ۱۱۲ آیہ.....
۴۰	سورہ ۱۶: حج، مدنی، ۷۸ آیہ.....
۴۱	سورہ ۱۷: مؤمنون، مکی، ۱۱۸ آیہ.....
۴۲	سورہ ۱۸: نور، مدنی، ۶۴ آیہ.....
۴۳	سورہ ۱۹: فرقان، مکی، ۷۷ آیہ.....
۴۴	سورہ ۲۰: نمل، مکی، ۹۳ آیہ.....
۴۵	سورہ ۲۱: قصص، مکی، ۸۸ آیہ.....

سوره ی ۲۹: عنکبوت، مکی، ۶۹ آیه.....	۴۶
سوره ی ۳۰: روم، مکی، ۶۰ آیه.....	۴۷
سوره ی ۳۱: لقمان، مکی، ۳۴ آیه.....	۴۸
سوره ی ۳۲: سجدہ، مکی، ۳۰ آیه.....	۴۹
سوره ی ۳۳: احزاب، مدنی، ۷۳ آیه.....	۵۰
سوره ی ۳۴: سبا، مکی، ۵۴ آیه.....	۵۱
سوره ی ۳۵: ملانکہ، فاطر، مکی، ۴۵ آیه.....	۵۲
سوره ی ۳۶: یس، مکی، ۸۳ آیه، جزء ۲۲.....	۵۳
سوره ی ۳۷: صافات، مکی، ۱۸۲ آیه.....	۵۴
سوره ی ۳۸: صافات، مکی، ۸۸ آیه.....	۵۵
سوره ی ۳۹: زمر، مکی، ۷۵ آیه.....	۵۶
سوره ی ۴۰: مومن (انفال)، مکی، ۸۵ آیه.....	۵۷
سوره ی ۴۱: فصلت (سجده)، مدنی، صابیح، مکی، ۵۴ آیه، جزء ۲۴.....	۵۸
سوره ی ۴۲: ثوری، مکی، ۳۲ آیه، جزء ۲۵.....	۵۹
سوره ی ۴۳: زخرف، مکی، ۸۹ آیه، جزء ۲۶.....	۶۰
سوره ی ۴۴: دخان، مکی، ۵۹ آیه، جزء ۲۶.....	۶۱
سوره ی ۴۵: جائیہ، مکی، ۲۷ آیه.....	۶۲
سوره ی ۴۶: احقاف، مکی، ۳۵ آیه، جزء ۲۶.....	۶۳
سوره ی ۴۷: محمد، مکی، ۳۸ آیه، جزء ۲۵.....	۶۴
سوره ی ۴۸: فتح، مدنی، ۲۹ آیه، جزء ۲۶.....	۶۵
سوره ی ۴۹: حجرات، مدنی، ۱۸ آیه، جزء ۲۶.....	۶۶
سوره ی ۵۰: ق، مکی، ۴۵ آیه، جزء ۲۶.....	۶۷
سوره ی ۵۱: والذاریات، مکی، ۶۰ آیه، جزء ۲۶.....	۶۸
سوره ی ۵۲: طور، مکی، ۴۹ آیه، جزء ۲۷.....	۶۹
سوره ی ۵۳: النجم، مکی، ۶۲ آیه، جزء ۲۷.....	۷۰
سوره ی ۵۴: فجر، مکی، ۵۵ آیه، جزء ۲۷.....	۷۱
سوره ی ۵۵: الرحمن، مکی، ۷۸ آیه، جزء ۲۷.....	۷۲
سوره ی ۵۶: واقعہ، مکی، ۹۶ آیه، جزء ۲۷.....	۷۳
سوره ی ۵۷: حدید، مدنی، ۲۹ آیه، جزء ۲۷.....	۷۴

سوره ی ۵۸: مجادله، ۲۲ آیه، مدنی، جزء ۲۸.....	۷۵
سوره ی ۵۹: حشر، مکی، ۲۴ آیه، جزء ۲۸.....	۷۶
سوره ی ۶۰: ممتحنه، مدنی، ۱۳ آیه، جزء ۲۸.....	۷۷
سوره ی ۶۱: صف، مدنی، ۱۴ آیه، جزء ۲۸.....	۷۸
سوره ی ۶۲: جمعه، مدنی، ۱۱ آیه، جزء ۲۸.....	۷۹
سوره ی ۶۳: منافقین، مدنی، ۱۱ آیه، جزء ۲۸.....	۸۰
سوره ی ۶۴: تغابن، مکی، ۱۸ آیه، جزء ۲۸.....	۸۱
سوره ی ۶۵: لاق، مدنی، ۱۲ آیه، جزء ۲۸.....	۸۲
سوره ی ۶۶: تحریم، مدنی، ۱۲ آیه، جزء ۲۸.....	۸۳
سوره ی ۶۷: ملک، مکی، ۳۰ آیه، جزء ۲۹.....	۸۴
سوره ی ۶۸: قلم، مکی، ۵۲ آیه، جزء ۲۹.....	۸۵
سوره ی ۶۹: الحاقه، مکی، ۳۹ آیه، جزء ۲۹.....	۸۶
سوره ی ۷۰: معارج، مکی، ۴۴ آیه، جزء ۲۹.....	۸۷
سوره ی ۷۱: نوح، مکی، ۲۸ آیه، جزء ۲۹.....	۸۸
سوره ی ۷۲: جن، ۲۸ آیه، مکی، جزء ۲۹.....	۸۹
سوره ی ۷۳: مزمل، ۲۰ آیه، مکی، جزء ۲۹.....	۹۰
سوره ی ۷۴: مدثر، ۵۶ آیه، مکی، جزء ۲۹.....	۹۱
سوره ی ۷۵: قیامت، ۴۰ آیه، مکی، جزء ۲۹.....	۹۲
سوره ی ۷۶: دهر، ۳۱ آیه، مکی، جزء ۲۹.....	۹۳
سوره ی ۷۷: مرسلات، ۵۰ آیه، مدنی، جزء ۲۹.....	۹۴
سوره ی ۷۸: نبا، ۴۰ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۹۵
سوره ی ۷۹: نازعات، ۴۶ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۹۶
سوره ی ۸۰: عبس، ۴۲ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۹۷
سوره ی ۸۱: تکویر، ۲۹ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۹۸
سوره ی ۸۲: انفطار، ۱۹ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۹۹
سوره ی ۸۳: مطففین، ۳۶ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۱۰۰
سوره ی ۸۴: انشقاق، ۲۵ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۱۰۱
سوره ی ۸۵: بروج، ۲۲ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۱۰۲
سوره ی ۸۶: طارق، ۷ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۱۰۳

سورہی ۸۷: الاعلیٰ، ۱۹ آیه، مکی، جزء ۲۰.....	۱۰۴
سورہی ۸۸: غاشیہ، ۲۶ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۱۰۵
سورہی ۸۹: فجر، ۹۲ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۱۰۶
سورہی ۹۰: بلد، ۲۰ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۱۰۷
سورہی ۹۱: شمس، ۱۳ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۱۰۸
سورہی ۹۲: لیل، ۲۱ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۱۰۹
سورہی ۹۳: ضحیٰ، ۱۱ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۱۱۰
سورہی ۹۴: انشراح، ۸ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۱۱۱
سورہی ۹۵: تنہا، ۸ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۱۱۲
سورہی ۹۶: اقرا، ۱۵ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۱۱۳
سورہی ۹۷: نازعات، ۵ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۱۱۴
سورہی ۹۸: بنہ، ۱۰ آیه، مدنی، جزء ۳۰.....	۱۱۵
سورہی ۹۹: زلزال، ۸ آیه، مدنی، جزء ۳۰.....	۱۱۶
سورہی ۱۰۰: عادیات، ۱۹ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۱۱۷
سورہی ۱۰۱: قارعہ، ۱۱ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۱۱۸
سورہی ۱۰۲: تکاثر، ۱۸ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۱۱۹
سورہی ۱۰۳: عصر، ۳ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۱۲۰
سورہی ۱۰۴: حمزہ، ۹ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۱۲۱
سورہی ۱۰۵: فیل، ۵ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۱۲۲
سورہی ۱۰۶: قریش، ۴ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۱۲۳
سورہی ۱۰۷: ماعون، ۷ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۱۲۴
سورہی ۱۰۸: کوثر، ۳ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۱۲۵
سورہی ۱۰۹: کافرون، ۶ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۱۲۶
سورہی ۱۱۰: نصر، ۳ آیه، مدنی، جزء ۳۰.....	۱۲۷
سورہی ۱۱۱: تبت، ۵ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۱۲۸
سورہی ۱۱۲: اخلاص، ۴ آیه، مکی، جزء ۳۰.....	۱۲۹
سورہی ۱۱۳: فلق، ۵ آیه، مدنی، جزء ۳۰.....	۱۳۰
سورہی ۱۱۴: ناس، ۶ آیه، مدنی، جزء ۳۰.....	۱۳۱
اسرار بسم اللہ.....	۱۳۳

۱۳۴	خواص سوره‌های قرآن کریم
۱۳۴	تفسیر بسم‌الله
۱۳۵	تفسیر
۱۴۴	اشتراک لفظی و تغایر معنوی
۱۴۷	حمت فراگیر و رحمت ویژه
۱۴۸	رحمت رحمانیه و رحیمیه در قرآن
۱۵۰	بینیت یا مغایرت اسم با معنا
۱۵۱	«الله» اسم اعظم الهی
۱۵۲	معجزاتی بسم‌الله
۱۵۳	اثر و ارزش بسم‌الله
۱۵۵	داستان بسم‌الله (۱)
۱۵۷	داستان بسم‌الله (۲)
۱۵۸	داستان‌هایی از اثرات بسم‌الله
۱۵۸	بسم‌الله علت حکمت لقمان
۱۵۸	بسم‌الله و دوری از آتش و ستم‌کاران پرونده اعمال
۱۵۹	کلمات و حروف بسم‌الله
۱۶۰	نوشتن بسم‌الله در سر درب منزل
۱۶۰	اثرات گفتن بسم‌الله از روی اخلاص
۱۶۱	بسم‌الله و دفع و دوری دشمن
۱۶۱	بلند خواندن بسم‌الله و دور کردن شیطان
۱۶۱	بسم‌الله و اثر نکردن سم
۱۶۳	بسم‌الله و دفع عذاب
۱۶۳	پیام‌های بسم‌الله الرَّحْمَن الرَّحِیم
۱۶۴	بسم‌الله و عبور از رودخانه
۱۶۴	برای خوردن هر غذا بسم‌الله بگو
۱۶۷	بسم‌الله و پاکی بدن
۱۶۷	بسم‌الله النور و رفع تب
۱۶۸	به نام خداوند جان و خرد
۱۶۹	نقطه‌ی باء بسم‌الله

- دستور پیامبر اکرم (ص) درباره‌ی نگارش بسمله ۱۷۰
- برات آزادی از دوزخ ۱۷۰
- از هیبت بسمله قلم منشق شد ۱۷۱
- نام خدا بر در قصر فرعون ۱۷۱
- کلید در گنج حکیم ۱۷۳
- کریم بسمله و توفیق توبه ۱۷۴
- درمان سردرد ۱۷۴
- دزد امالی نه دزد عقاید ۱۷۵
- بسم الله بگو بر خیز ۱۷۶
- مانند آسمان ۱۷۷
- کار ایترب ۱۷۷
- تا (وَلَا الضَّالِّينَ) ، در گوش من خوانده است! ۱۷۸
- بسم الله گفت و داخل عرف آبرجوش شد ۱۷۹

مقدمه

چندین سال قبل جناب آقای محمدکاظم احمدزاده، از فعالان اجتماعی و از مردمان با فاضل و اهل ذوق و ادب، مجموعه گردآوری شده خود پیرامون دیدگاه خواجه عبدالله انصاری^۱ درباره‌ی «بسم الله الرحمن الرحيم» را به من دادند و خواستند تا نظر هم را در این مورد مکتوب کنم. اینجانب نیز - به حکم ادب و تقدیر از تلاش های مجدثانه ایشان - ملاحظاتم را در قالب مقدمه‌ای بر این اثر تقدیم می‌نمایم.

خواجه عبدالله انصاری کیست؟

او ابواسماعیل بن ابی مسعود همدانی بن ابی ایوب علی، از نوادگان «ابوایوب انصاری» - صحابی معروف رسول خدا (ص) - است که براساس پاره‌ای از اسناد در روز جمعه دوم ماه شعبان سال ۳۹۱ قمری تولد یافته و پس از گذراندن حدود هشتاد و چهار سال، در سال ۴۸۱ قمری در شهر هرات وفات یافته و در بقعه‌ی معروف «گازرگاه» مدفون شده است. در تاریخ وفات او سروده‌اند:

ز چار حرف وفاتش ار شش برون آری وفات پیر هرات است شیخ انصاری
خواجه معاصر «آلپ ارسلان سلجوقی» و «خواجه نظام الملک» می‌باشد.

۱- «خواجه» از القابی است که برای بزرگان به کار گرفته شده است؛ مانند «امیر»، «مولی»، «قاضی» و «شیخ». «خواجه» در اصطلاح به معنای کسی است که دارای هویت و شخصیت مستقل است که گاهی در پرتوی استقلال شخصیت، جلوداری جمعی را برعهده می‌گیرد. استعمال این واژه در هندوستان برای پیروان فرقه اسماعیلیه است.

و هر چند نسبش به ابویوب انصاری عرب زبان می‌رسد اما چون عمرش را در ایران سپری کرده و با جامعه فارس زبان ایرانی می‌زیسته است، لاجرم به روش سخنوران ایرانی سخن گفته و هوش و ذوق سرشارش او را دارای آثاری همراه با نظم فصیح و نثر ملیح - به زبان فارسی - نموده است.

پدرش او را به سن چهار سالگی به مکتب‌خانه فرستاد و خواجه با داشتن طریقه‌ی شعری، در نه سالگی به شاعری زبردست معروف شد، به گونه‌ای که مورد توجه و دگران واقع می‌گردید.

دارای حافظه‌ای قوی بوده است تا جایی که خود گوید: «سیصد هزار حدیث و خبر را با هر آن سند از حفظ دارم». او را از عارفان بنام زمانش دانسته و محدث قبی (ره) در «هدیه الاحباب» می‌نویسد:

«هو العارف المعروف صاحب المناجات الفارسیة ... المدفون بهرة فی بقعة کازرگاه».

خواجه به «شیخ ابوالحسن خفانی» از مشایخ و بزرگان صوفیه - ارادت می‌ورزیده و بعدها جانشین او شده است. از استادان او در علم تفسیر، «خواجه امام یحیی عمار» است که انصاری او را به بزرگی یاد کرده است. عبدالرحمان جامی در کتاب «نفحات الأنس» از خواجه عبدالله با لقب «شیخ الاسلام»^۱ یاد کرده و می‌نویسد:

«لقب وی شیخ الاسلام است و مراد به شیخ الاسلام آنست که در این

۱- شیخ الاسلام لقبی است مرکب که در نیمه‌ی دوم قرن چهارم بر عالمان و بزرگان صوفیه اطلاق گردیده و در اوایل عهد معالیک در مصر و شام از القاب تشریفاتی بوده است. پس از آن که این لقب بر مفتی اعظم عثمانی نهاده شد، ارجح و منزلتی یافت و جنبه‌ی رسمی پیدا نمود. در قرن هفتم، این لقب بر مفتیان با نفوذ نیز اطلاق شده است. در ایران و در زمان صفویه به کسانی که در رأس قوه‌ی قضائیه قرار داشتند «شیخ الاسلام» می‌گفتند. (لغت‌نامه دهخدا)

کتاب، مطلق واقع شده است وی است». او دارای آثاری به زبان عربی و فارسی است که دهخدا آن‌ها را اینگونه بر می‌شمرد.

ذم الکلام (عربی)، منازل السائرین (عربی)، زادالعارفین (فارسی)، کتاب الاسرار (فارسی)، رساله دل و جان (فارسی)، کنز السالکین (فارسی)، ارادت نامه (فارسی)، قلندرنامه (فارسی)، هفت حصار (فارسی)، محبت نامه (فارسی)، مقولات (فارسی)، الهی‌نامه یا مناجات نامه (فارسی).

ابن‌العارف رباعیات نیز از او به یادگار مانده است که در قالب «دیوان» گردآوری شده و بن‌زبور طبع آراسته شده است. تفسیر قرآن از شیخ عبدالله انصاری:

همان گونه که ملاحظه شد، آری به عنوان تفسیر در شرح حال او دیده نمی‌شود اما «مهدی محقق» در عنوان «تفسیر کشف الاسرار و عده الابرار» از مقالات کتاب «دانشنامه قرآن و قرآن‌پژوهی» می‌نویسد:

«این تفسیر که معروف به تفسیر خواجه عبدالله انصاری است در سال ۵۲۰ هجری تألیف شده است. مؤلف آن ابوالفضل رشیدالدین میبیدی است ... و از سخنان او بر می‌آید که شافعی مذهب بوده و در اصل میل به مذهب اشعری داشته است؛ ... در این تفسیر آیات قرآن در سه قسمت مورد تحلیل قرار گرفته ... در نوبت سوم آیات را به مذاق صوفیان و عارفان توجه می‌کند ... و بیش از همه به نقل سخنان خواجه عبدالله انصاری می‌پردازد. مؤلف به عناوین مختلف از قبیل: پیر طریقت، پیر صوفیان، پیر بزرگ، شیخ الاسلام انصاری، عالم طریقت عبدالله انصاری، عزیز وقت خویش می‌خوانند. و مؤلف در مقدمه کتاب می‌گوید که او تفسیر خواجه عبدالله را مطالعه کرده و چون آن را در غایت ایجاز یافته درصدد شرح و بسط آن برآمده تا فهم آن بر

مشتغلان این فن آسان گردد و از همین جهت تفسیر میبیدی به تفسیر خواجه عبدالله انصاری معروف شده است.

گویا اصل کتاب تفسیری «خواجه عبدالله انصاری» در دست نیست و خوشبختانه، آقای حبیب‌الله آموزگار در سال ۱۳۵۲ شمسی اقوال تفسیری خواجه پارسی‌گوی را از کتاب «کشف الاسرار و عده الابرار» بیرون آورده و با نام «تفسیر ادبی و عرفانی قرآن مجید به فارسی» در دو جلد به طبع رسانیده است که جای تقدیر و تشکر دارد.

تفسیر استاد در سال‌های ۱۳۷۸ و ۱۳۷۹ دو جلد کتاب حاوی مقالات ارزشمندی پیرامون شخصیت ابوالفضل رشیدالدین میبیدی و تفسیر او «کشف الاسرار و عده الابرار» به عنوان «یادنامه» توسط شورای پژوهشی اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی یزد به چاپ رسیده است که متأسفانه کمتر سخنی از اصل و اساس این تفسیر یعنی تفسیر خواجه عبدالله انصاری به میان آمده است.

نگارنده گرچه، مشی و مرام متصوره را با سریعت اسلامی مطابق نمی‌داند اما از آنجا که ادبیات فارسی موجود در تفسیر خواجه عبدالله انصاری را بیانگر مقطعی از عزت و سربلندی سخن فارسی دانست و نیز نکات تفسیری او را بعضاً حاوی لطایف و دقایق قرآنی می‌داند، آن را مورد توجه و علاقه قرار داده است.

نکاتی درباره‌ی «بسم الله الرحمن الرحيم»

۱- آیه‌ی کریمه‌ی «بسم الله الرحمن الرحيم» که سرفصل ۱۳ سوره‌ی قرآن کریم است و در سوره‌ی مبارکه‌ی «نمل» افزون بر ابتدای سوره در طلیعه‌نامه حضرت سلیمان (ع) به ملکه‌ی سبا نیز آمده است، جمعاً ۱۱۴ بار نازل شده است.

نزول «بسم الله» نشانه‌ی پایان یافتن سوره‌ی قبل و ابتدای نزول سوره‌ی جدید در نزد پیامبر (ص) و مسلمانان بوده است.
امام صادق (ع) می‌فرمایند:

«إِذَا كَانَ يَعْرِفُ انْقِضَاءَ السُّورَةِ بِنَزُولِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ابْتِدَاءً لِلْأُخْرَى»^۱

بنابراین «بسم الله ...» آیه‌ای نیست که پیامبر (ص) آن را به صورت تبرک و تشریفات در آغاز هر سوره گذاشته باشند.

۲. خطبای امام رسالت تمامی پیامبران الهی، دعوت به الله بوده است از این رو «بسم الله ...» تنها اختصاص به شریعت اسلامی و گفتار پیامبر اسلام (ص) ندارد.

از روایات استفاده می‌شود که سرفصل کتاب تمامی پیامبران الهی «بسم الله الرحمن الرحيم» بوده است.

از امام محمد باقر (ع) نقل است که حضرت فرمودند:

«أَوَّلُ كُلِّ كِتَابٍ نَزَلَ مِنَ السَّمَاءِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ».^۲

از امام صادق (ع) نیز گزارش شده است که فرمودند:

«مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ كِتَابًا إِلَّا وَفَاتِحَتُهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ».^۳

۳. شکی نیست که آیه‌ی شریفه‌ی «بسم الله الرحمن الرحيم» از آیه‌های استثنایی قرآن و به تعبیر آیت الله جوادی آملی از «غُرُورِ قرآن» است.
در روایتی از امیر بیان علی (ع) آمده است: «همه‌ی آنچه در قرآن وجود دارد را می‌توان در سوره‌ی «فاتحه» دید و تمامی آنچه در سوره‌ی «فاتحه»

۱- تفسیر نورالثقلین ۶/۱ و مشابه این روایت، خبری است از علی (ع) که حضرت در آن روایت، (بسم الله ...) را نیز اولین آیه‌ی هر سوره دانسته و آن را نیز مستند به پیامبر (ص) می‌کنند. تفسیر تسنیم، ۳۱۶/۱.

۳- همان، ۶/۱.

۲- تفسیر نور الثقلین، ۶/۱.

است در «بسم الله الرحمن الرحيم» وجود دارد ...»^۱

از این رو در برخی روایات از «بسم الله ...» به عنوان برترین آیه‌ی قرآن یاد شده است.^۲

محمد بن مسلم از امام صادق (ع) نقل می‌کند که «بسم الله ...» بهترین آیه‌ی سوره‌ی حمد است و حتی سلیمان جعفری از امام کاظم (ع) گزارش می‌دهد که حضرت فرمودند: «کدامین آیه در قرآن برتر از بسم الله الرحمن الرحيم است؟»

آیه‌ی شریفه‌ی «بسم الله ...» دارای آثار و برکات معنوی و مادی فراوانی است که به برخی از آن‌ها در پاره‌ای از روایات اشاره شده است. از مجموع روایات استغفار می‌شود: کاری که با نام خدا شروع شود نه تنها آبر و ناقص نیست و به ثمر می‌رسد بلکه معدد برکت نیز قرار می‌گیرد و بیش از مقدار انتظار هم نتیجه می‌دهد.

از برخی احادیث چنین بر می‌آید که اشتغال به قرائت «بسم الله ...» مایه‌ی نجات است گرچه به عنوان شروع هر کاری نباشد مانند آنچه از حضرت رسول اکرم (ص) روایت شده که حضرت فرمودند: «هر کس خواهد که حق تعالی او را از (زبانیه دوزخ) که برده از نجات دهد باید که به قرائت «بسم الله الرحمن الرحيم» اشتغال نماید؛ زیرا که آن نوزده حرف است، تا حق تعالی هر حرف از آن را سپری و حاجبی گرداند از بهت دفع هر یک از ایشان چه آن نوزده زبانیه نشانه‌ی غضب الهی اند».^۳

در روایتی از امام صادق (ع) است که چه بسا شیعیان ما در آغاز کارشان

۱- تفسیر نسیم، ۳۲۲/۱.

۲- همان، ۲۶۹/۱.

۳- بحار الانوار، ۲۳۸/۹۲.

۴- تفسیر نسیم، ۳۱۸/۱ و ۳۱۹.

گفتن «بسم الله الرحمن الرحيم» را ترک کنند و خداوند آنان را به امر ناپسندی گرفتار سازد تا از طریق دیگری به خدای خود پناه برند و از کوتاهی ترک «بسم الله الرحمن الرحيم» در امان باشند.^۱

در حدیث است: اگر کسی یک مرتبه «بسم الله الرحمن الرحيم» بگوید به عباد هر حرفی چهار هزار حسنه برایش نوشته می شود و چهار هزار گناه از او محو و چهار هزار درجه برای او در نظر گرفته می شود.

خداوند می فرماید: «به عزت و جلال خودم قسم، هر کس از امت محمد (ص) بگوید «بسم الله الرحمن الرحيم» اجر و ثواب هفتصد سال عبادت برایش می نویسم. و کسی که «بسم الله الرحمن الرحيم» را به خط زیبا بنویسد، بهشت بر او واجب می شود.

و کسی که «بسم الله الرحمن الرحيم» را بر سردر منزل خود بنویسد از هلاک شدن در امان باشد.

در خبر است که فرعون پیش از آنکه ادعای خدایی کند امر کرده بود بالای درب قصرش کلمه «بسم الله الرحمن الرحيم» را نوشته بودند و چون ادعای خدایی کرد و موسی (ع) از ایمان او ناامید شد شکایت او را بر خداوند عزیز کرد، از طرف پروردگار خطاب رسید ای موسی که او را از نظر داری و هلاک او را از من می خواهی، اما نظر من در آن کلمه ای سیمه است که بالای قصر وی نوشته شده، قسم به عزت و جلال خودم تا آن که در آنجا نوشته شده است من او را عذاب نمی کنم.

چون خدای متعال خواست او را عذاب کند، اول آن نوشته را محو

گردانید و بعد از آن عذاب بر او فرستاد.^۱

همان گونه که «بسم الله الرحمن الرحيم» دارای آثار و برکات معنوی و مادی فراوانی است و دارای احکام و آثار شرعی خاصی نیز هست. برخی از احکام آن عبارت است از:

۱. یکی از اذکار لازم برای حلیت حیوان در هنگام ذبح، گفتن «بسم الله الرحمن الرحيم» است.

۲. به فتوای برخی از فقها، صاحبان عذر شرعی نمی توانند تلاوت «بسم الله الرحمن الرحيم» را به قصد سوره های عزائم داشته باشند.

۳. «بسم الله الرحمن الرحيم» هر سوره در نماز باید به قصد همان سوره ای باشد که نماز گزار قصد آن را دارد.

۴. در صورت عدول نماز گزار از سوره ای به سوره ای دیگر باید «بسم الله الرحمن الرحيم» را به قصد سوره جدید تکرار کند.

و بالاخره از آنجا که «بسم الله الرحمن الرحيم» جزئی از قرآن و آیه ای از آیه های نورانی قرآن است که حتی اسم جلاله در آن آمده است تمامی احکام خاص قرآن و تفسیرهای جلاله بر آن تطبیق می کند.

در خاتمه یادآور می شود: گردآوری تلاشگر رحمت خداوند عز و جل آقای احمدزاده جلوه ای از برکات آیه ی شریفه «بسم الله الرحمن الرحيم» است که جناب خواجه عبدالله انصاری با ذوق و سلیقه ی خود در ذیل مرثیه ای از آیه ها به رشته ی تحریر درآورده و این خود گویای آن است که بسم الله

۱- سرای دیگر: ۴۱ و داستان هایی از بسم الله الرحمن الرحيم، ۱/ ۱۳ و ۱۴ و جامع الاخبار و الآثار، ۲/ ۶۳۷.

الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ» در هر سوره‌ای به منزله‌ی عنوان و تابلوی همان سوره است.

امید است با استعانت از ذات پاک ازلی بتوانیم در تمامی مراحل زندگی که چون پلی برای آخرت است، توشه‌های با برکتی را برگرفته آغاز و انجام اورمان را با این نام شریف رقم بزنیم.^۱

والسلام علیکم

میلاد امام علی(ع) ۱۴۳۲

مصادف با ۲۶ خردادماه ۱۳۹۰

سید محمدکاظم مدرسی

۱- مصادر ترجمه: الذریعه الی تصانیف الشیعه، ۳۰۶/۹؛ روضات الجنات، ۱۱۵/۵؛ هدیة الاحیاء، ۱۲۸؛ نجات الانس، ۳۳۱؛ لغت‌نامه دهخدا (خواجہ عبداللہ انصاری)، دانشنامه قرآن و قرآن پژوهی، ۷۴۱/۱.

مقدمه مؤلف:

بسم الله الرحمن الرحيم

«هر چه کردم، بر از دولت قرآن کردم»

قرآن اصل این است و اساس معرفت، قرآن برهان نبوت است و معنی رسالت، قرآن منشأ هدایت است و قانون حکمت، قرآن نامه تذکرت است و صحیف رحمت، قرآن شاهد حق است و مایه حقیقت، قرآن بیان جلال الوهیت است منقش جمال ربوبیت. هر که را قرآن انیس است خداوند او را جلیس است، هر که را قرآن رفیق است، نصیبش توفیق است، هر کس را قرآن امام است مقررش دارالسلام است. پیامبر اکرم فرمود: اگر کسی به صفای اعتقاد و بقرین درست قرآن را بر کوه خواند از بیخ برآید. قرآن آموز را حساب نبود، قرآن بان را حجاب نبود، قرآن خوان را عذاب نبود. خوشبختانه با توجه به ارزشمندی اینجانب از شغل شریف معلمی در چند سال اخیر توفیق حاصل گردید که علاوه بر این کتاب ۳ جلد کتاب «تاریخ و ابزار صحافی سنتی» گلاژهای بهار و باغبان خود باشیم» را به زیر چاپ ببرم که ان شاء الله مورد توجه و استفاده عزیزان قرار گیرد. البته یادآوری می‌گردد این کتاب جامع و کامل نیست از این رو از دانشمندان و علمای بزرگوار

عذرخواهی می‌کنم و می‌دانم این کتاب قطره‌ای بیش از دریای بیکران قرآن کریم نمی‌باشد و عشق به این کتاب الهی مرا وادار نمود که معانی ادبی و عرفانی ۱۰۸ بسم‌الله الرحمن الرحیم را با توجه به متن سوره‌ها از دو جلد تفسیر خواجه عبدالله انصاری همراه با معجزات، اسرار، شگفتی‌ها، داستان‌ها، روایات و احادیث و معماهای بسم‌الله را گردآوری و جهت استفاده دوستداران کلام روح‌بخش و الهی قرآن به ویژه جوانان عزیز که در ابتدای راه هستند به رشته تحریر درآورده و بدانند که مأنوس شدن آن‌ها با قرآن یعنی سعادت حقیقی دنیا و آخرت. پیامبر اکرم (ص) فرمود خداوند قلبی را که قرآن را در خود جای داده، عذاب نمی‌کند. در پایان مقدمه اسرار و دوارم خداوند بر لغزش‌های بنده قلم عفو و بخشش کشیده که آدمی را از لغزش گریزی نیست.

محمد کاظم احمدزاده

تابستان ۱۳۹۰